

Dr. Vitkay Kucsera Ágota*

Ábrahám Pál zenéje határtalan

Absztrakt: Ábrahám Pál, a kalandos életű, vajdasági, zsidó származású zeneszerző, 1892-ben született a nyugat-bácskai Apatinban, a valamikori Osztrák-Magyar Monarchia területén. Az első lépéseket a zenei ismereteiben Apatinban kapta, majd édesapja halála után, édesanyjával és bátyjával Budapestre költözve a Zeneakadémián folytatta. Első munkája a *Zenebona* című zenés vígjáték volt Harmath Imre szövegére (1928-ban), melyet Pest után Bécsben, Helsinkiben, Koppenhágában, New Yorkban is színre vittek. Az első munkái után nagy sikerrel sorakoznak többi operettjei, melyeket ország-szerte bemutattak színpadon és némelyik filmvászonra is került. Pillanatok alatt ünne-pelt sztárszerzője lett a hazai, a német és az osztrák színpadoknak és a közönségnek is. Európában született, egyik országból a másikba vándorolt, a háború atrocitása miatt elhagyni kényszerült hazáját és másikk kontinensre telepedett. Eleinte járta a „szabad” világot, még intézeti ápolásra nem szorult (Németh, 2001). Végül Európába vágott és négy évvel a halála előtt, Hamburgba telepedett le, melyet otthonának érzett.

Kulcsszavak: Ábrahám Pál, menekült, operett

Ábrahám Pál fényképe

Ábrahám Pál a XX. század ellentmondásos művészsorsú egyénisége, alakja, hangszeres világa, lebilincselő zongorista és karmesteri szerepe, valamint magyar ihletésű zenéje jazz és klasszikus zene elemeivel ötvözött szerzeményei elkápráztatták a közönségét. A harmincas évek elején hatalmas sikere volt Berlinben, de ez a dicsőség igen rövid ideig tartott. A vészkorszak muzsikusa Európában született, egyik országból a másikba vándorolt, a háború atrocitása miatt elhagyni kény-

---

* Dr. Vitkay Kucsera Ágota, egyetemi rendes tanár, Újvidéki Egyetem, Művészeti Akadémia, Drámaművészeti Tanszék, Újvidék

szerült hazáját és másik kontinensre telepedett. Eleinten járta a „szabad” világot, még intézeti ápolásra nem szorult (Németh, 2001). Végül Európába vágyott és négy évvel a halála előtt, Hamburgba telepedett le, melyet otthonának érzett.

Tangolita, Ahol az ember felmászik a fára, Édes mamám, Good Night, Mausy, és mások, mind ismert, fülbemászó örökzöld slágerek. Sokan dúdolják ezeket a dallamokat még ma is, de kevesen tudják, hogy a szerzőjük Ábrahám Pál, a múlt század zeneszerzője volt.

Ábrahám Pál, a kalandos életű, vajdasági, zsidó származású zeneszerző, 1892-ben született a nyugat-bácskai Apatinban, a valamikori Osztrák-Magyar Monarchia területén, kereskedői családban. Zenei tehetségét korán felismerték, de biztonsági okok miatt kereskedelmi iskolába is beíraták a szülei. Az első lépéseket a zenei ismereteiben Apatinban kapta, majd édesapja halála után, édesanyjával és bátyjával Budapestre költözve a Zeneakadémián folytatta. Életútjának épp úgy mint karrierjének nagy lendületet adott szülő városának elhagyása. A Zeneakadémia évkönyve szerint az 1914–15-ös tanévben állami jutalommal tüntetik ki. A következő évben nyilvános hangversenyen bemutatják első szerzeményét: gordonkaversenyét, zenekari kísérettel.

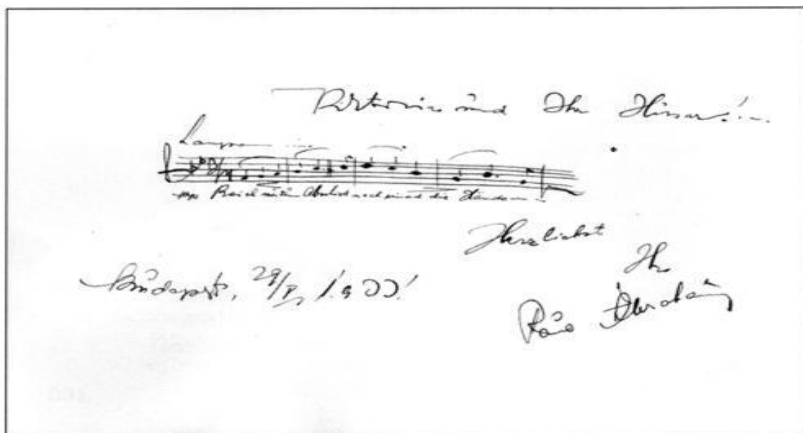
Európában a dühöngő infláció, a végigsöprő munkanélküliség, és az első világháború kitörése, nemigen kedvez a kezdő zeneszerzőjelöltnek. A sors úgy hozta, hogy teljesen magára maradt. Bátyja elesett az első világháborúban, édesanyja pedig rövid időn belül, fia halála után, elhunyt. A háborús években fiatalon, szülők és testvér nélkül, egyedül Budapesten harcolt a megélhetésért. Pál komolyzenei muzsikusként indult, de megélhetési gondok miatt kénytelen volt a bankszakmában elhelyezkedni, klubokban vagy mozikban a némafilmek vetítésekor zongorázni, vagy énekórákat tartani, Zeneakadémiai oktatásokra nem igazán jutott ideje bejárni. A komolyzenét végleg abbahagyta. „...jött pár év, amikor mindennel foglalkoztam, csak zenével nem” – vallja később (Pogány, 2013:31). Akkoriban Pesten számos tánczenekar alakult, amelyeknek Ábrahám Pál volt a karmestere fekete frakkban és fehér kesztyűvel, de nem csak a karmestere, hanem zeneszerzője is. Az Operettszínházhoz szerződve, első munkája a *Zenebona* című zenés vígjáték volt Harmath Imre szövegére (1928-ban), melyet Pest után Bécsben, Helsinkiben, Koppenhágában, New Yorkban is színre vittek. Újszerű hangzást és zenekari összeállítást nyújtott a közönségnek és egyike volt a jazz-operett alapítójának. A *Zenebona* után nagy sikerrel mutatták be *Az utolsó Verebélya lány* című operett. Rátonyi soraiban olvashatjuk a következőt:

„...Drégely Gábor (vígjátékíró)-Harmath Imre (operett-szövegíró)-Ábrahám Pál operettje: *Az utolsó Verebély lány*. ...Drégely a főpróba szünetében hálásan szorongatta Harmath kezét mondván: Köszönöm, hogy felfedezte nekem ezt az Ábrahám Palit!” (Rátonyi, 1984:305).

Népszerűsége szárnyra kap *Az utolsó Verebély-lány* c. operettje után, majd sorakoznak nagy sikerrel a következő operettjei, melyeket országszerte bemutattak színpadon és némelyik filmvászonra is került: *Der Gatte des Fräuleins*, *Hawaii rózsája*, *Bál a Savoyban* (hatalmas sikere volet Berlinben), *Viktória*, *Mese a Grand Hotelban*, *3:1 a Szerelmem javára*. Pillanatok alatt ünnepezt sztárszerzője lett a hazai, a német és az osztrák színpadoknak és a közönségnek is.

Darabjait többnyire, Európa-szerte mutatják be, így a múlt század 30-as éveiben egyike a legnépszerűbb operett szerzőknek: Lehár Ferenc, Kacsóh Pongrác, Zerkovich és mások mellett. Munkáiért felkeresték a színházak és a hangosfilmgyártók is. Amikor Magyarországon *Melodie des Herzens* (Szívek melódiája, 1929) c. némafilmet forgatták, Ábrahám Pált keresték fel, hogy fülbemászó zenét komponáljon hozzá. Igaz, nem is múlt el pár hónap, mire feltalálták a hangosfilmet s Ábrahám Pálnak a zenéje megszólalt a vásznon is. Az osztrák, német, francia, angol filmgyártás, egymással vetélkedve ajánlatokat tett zenés darabjainak megfilmesítéséért. Filmzenéi, a gramofonlemez slágerek legkeresettebb darabjai. *Melodie des Herzens* (1929), *Die Singende Stadt* (1930), *Die Privatsekretärin* (1931), *Viktoria und ihr Husar* (1931), filmek zenéi, örökzöld dallamokká váltak (<http://www.szineszkonyvtar.hu/contents/a-e/abrahamelet.htm>).

Lipcsében, majd Berlinben nagy sikere voltak a *Viktória* című operett (1930) bemutatója után. Berlin akkoriban, de manapság is, Európa legizgalmasabb városának számított. Ábrahám Pál rendkívül nagy tempóban dolgozott. Számptalan filmzenét írt, zenekarával folyamatosan fellépett és a *Viktória* összes premierjét (Németországban vagy másutt) maga vezényelte karmester pálca nélkül, fehér kesztyűben. Berlieni élete a híres gulyáspartijairól is ismeretes volt, melyre az „egész Berlin” eljárt.

Ábrahám Pál kézírata 1933-ban *Viktoria und ihr Husar*

1931-ben *Hawaii rózsája* című operettjének még nagyobb sikere volt. Több színpadon lett bemutatva, minden kultúrnyelvre lefordították, és több filmváltozata is készült más-más nyelven. A *Hawaii rózsája* után következett a *Bál a Savoyban*, melynek 1932. december 23-án volt az ősbemutatója Berlinben amikor már növekedett a gazdasági válság. Berlin bizonytalanná vált a politikai változások miatt, főleg amikor 1933. január 30-án Adolf Hitlert kancellárrá avatták, és még néhány incidens után. Ábrahám Pál elbizonytalanodott, félelem uralkodott el rajta s a kezdődő idegbetegsége folytán elhagyta Németországot. Menedéket talált Magyarországon és Ausztriában, ahol további világsikereket aratott: *Történek még csodák*, *Mese a Grand Hotelben*, *3:1 a szerelem javára* és más. A sikerei ellenére, ügynökei és kiadói gazdagodnak, a zeneszerzőnek meg alig jut a megélhetésre. A fasizmus közeledése miatt, Budapest is veszélyessé vált számára. A különféle konfliktusok, üldöztetések, az általánossá vált erőszak, illetve az emberi jogi jogsértések következtében sokan kényszerültek arra, hogy elhagyják az otthonukat és az országhatáron kívül keressenek védelmet. Így 1938-ban Párizs lett Ábrahám menedékhelye. Egy békés esztendő következett Párizsban ahol több művésszel, találkozott és társalgott, akik szintén a zavaros idők miatt emigráltak. Adósságai növekedtek, egészsége pedig rosszabbodott. Dávid és Góliát küzdelméhez hasonlatos összecsapás folyt a zeneszerzőben. A nácik elől újra menekülnie kellett, mert életét, szabadságát veszély fenyegette.

„Menekülőknak azokat nevezik, akik nem személyes üldöztetés, hanem rendkívüli események – háború, polgárháború – következtében

keresnek hazájukon kívül, többnyire átmeneti időre, menedéket” (<http://beszelo.c3.hu/cikkek/biztonsagunk-es-a-menekultaradat>).

Ez lett a sorsa Ábrahám Pálnak is: Casablanca, Havanna (ahol egy évet töltött), Miami, majd New York lett a menedékhelye. Amerika, a jazz zene szülőföldje, csalódást hozott a számára. Szerződéshez nem tudott jutni európai Gershwinünk, ahogyan Klaus Waller nevezte el Ábrahám Pált, mert Amerikának meg voltak a menő zeneszerzői, többek között George Gershwin is. Felgyülemelő adósságai miatt depresszióban szenvedett. Igen rossz mentális állapota miatt 1946-ban szanatóriumba kerül, ahol tíz évet töltött.

Családi és baráti kapcsolatok révén 1956-ban a zeneszerző visszaköltözött Európába, illetve Németországba melyet hazájának érzett, ahol a legszebb éveit élte, és ahol nagy sikereket aratott. Négy évig Hamburgban a szanatóriumban, majd feleségével egy tágas lakásban nyugalomban élt, mígnem 1960-ban kórházba került, ahol május 6-án meghalt.

Hivatkozott irodalom:

1. Rátonyi Róbert: *Operett I.* Budapest: Zeneműkiadó, 1984.
2. Pogány Margit: *Ami az életrajzból kimaradt.* Zenta: Vajdasági Magyar Művelődési Intézet, 2013.
3. Jászai Tamás: *Viktória.* Budapest: Budapesti Operettszínház, 2013.
4. Németh Amadé: *A Magyar operett története.* Budapest: Anno Kiadó, 2001.
5. <http://www.szineszkonyvtar.hu/contents/a-e/abrahamelet.htm> (megtekintve 2017.09.21.)
6. Klaus Waller: *Paul Abraham. Der tragische König der Operette. Ein Biographie.* Books on Demand, Norderstedt, 2017.

További felhasznált irodalom:

1. <http://beszelo.c3.hu/cikkek/biztonsagunk-es-a-menekultaradat>
2. <http://cultura.hu/kultura/a-magyar-operett-napja/>
3. <http://cultura.hu/kultura/a-magyar-operett-napja/>